

Akademiet for yngre forskere
C/O Det Norske Videnskaps-Akademi
Drammensveien 78
0271 Oslo
kontakt@akademietforyngreforskere.no
http://akademietforyngreforskere.no

Oslo, 30. oktober 2017

Det kongelige kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo
postmottak@kd.dep.no

HØRINGSUTTALELSE: FORSLAG OM Å ETABLERE PH.D. I KUNSTNERISK UTVIKLINGSARBEID OG FORSLAG TIL ENDRINGER I STUDIEKVALITETSFORSKRIFTEN OG FORSKRIFT OM ANSETTELSESVILKÅR, VITENSKAPELIGE STILLINGER

Akademiet for yngre forskere (heretter Akademiet) er en tverrfaglig møteplass og forskningspolitisk plattform for yngre forskere, samt en pådriver for nyskapende forskningsformidling. Organisasjonen har som mål å være en tydelig stemme i faglig og forskningspolitisk debatt. Akademiet har medlemmer som dekker en rekke forskningstradisjoner, inkludert kunstneriske.

Akademiet takker for muligheten til å komme med innspill til høringsnotatet “Forslag om å etablere ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid og forslag til endringer i studiekvalitetsforskriften og forskrift om ansettelsesvilkår, vitenskapelig stillinger” (ref.: 17/3153). Vi vil berømme Departementet for arbeidet med å normalisere situasjonen for kunstutdanningene og kunstfaglig forskning i norsk academia. Vi støtter etableringen av et formelt tredjenivå innenfor kunstfagene og tilhørende kvalifiseringsprinsipper i UH-sektoren. Vi vil imidlertid trekke frem noen utfordringer med dette arbeidet i dette høringsinnspillet.

Problemet med “Kunstnerisk utviklingsarbeid” som begrep

Det står i høringsbrevet at “Kunstnerisk utviklingsarbeid er et godt innarbeidet begrep” og at det derfor fortsatt skal brukes som betegnelse for fagfeltet i Norge. Det stemmer at begrepet etter hvert har blitt godt innarbeidet i en norsk kontekst, men det betyr ikke at det er et godt begrep. Det bryter også med den internasjonale begrepsbruken. Selv om flere sentrale aktører støtter en videreføring av “kunstnerisk utviklingsarbeid”, vil vi påpeke at det ikke er unison enighet om dette i fagmiljøene.

- ***Akademiet mener at Kunnskapsdepartementet bør bruke begrepet kunstnerisk forskning i det videre arbeidet med utviklingen av dette fagfeltet.***

“Forskning” er et vidt begrep, som benyttes i hele UH-sektoren, og det gir god gjenklang i dagligtalen. “Kunstnerisk forskning” sammenfaller med begrepet “artistic research” som benyttes i det internasjonale feltet¹. Det er også dette begrepet som benyttes i våre naboland, henholdsvis “konstnærlig forskning” og

¹Et av de ledende internasjonale tidsskriftene heter Journal of Artistic Research <http://www.jar-online.net/>

“kunstforskning” i Sverige og Danmark. Det oppleves som et paradoks at de norske institusjonene som støtter begrepet “kunstnerisk utviklingsarbeid” på norsk, selv oversetter det til “artistic research” på engelsk².

I arbeidet med å etablere kunstnerisk forskning i Norge har flere opplevd det som viktig å tydeliggjøre hvordan dette fagfeltet skiller seg fra en del vitenskapelige forskningstradisjoner³. Valget av et alternativt forskningsbegrep kan ha vært effektivt i så måte⁴, men det har noen uheldige konsekvenser som vi vil komme tilbake til senere. Å fortsette å bruke “kunstnerisk utviklingsarbeid” som norskspråklig begrep vil være en tilsynelatende “enkel” løsning, men det omgår en større faglig debatt om innholdet i kunstnerisk forskning. I en tid med større grad av internasjonalisering, institusjonssammenslåing og tverrfaglighet, er det synd å resignere til en særnorsk forskningsinndeling.

Et alternativ til å velge “kunstnerisk forskning” som hovedbegrep, kan være å benytte “kunstnerisk FoU”. Da vil man ivareta helheten i feltet, og tydeligere vise at kunstnerisk forskningsaktivitet (som vitenskapelig) spenner fra grunnforskning til anvendt forskning.

Problemet med egen forskrift for kunstnerisk doktorgradsutdanning

Akademiet støtter høringsbrevets beskrivelse av hensikten med fremtidige kunstneriske doktorgradsutdanninger (s.3.):

“å lære å stille spørsmål [...] utvikle metodene [...] Samtidig skal kunstutøvelsen følges av en eksplisitt refleksjon som [...] gjør det mulig for andre å ta del i den arbeidsmåten og innsikten som det kunstneriske utviklingsarbeidet genererer.”

Vi kan ikke se at dette skiller seg nevneverdig fra andre doktorgradsutdanninger. Teorier, metoder, sluttprodukter, refleksjoner og fagfellevurderinger er standardkomponenter i all forskning. Disse vil naturlig nok være forskjellige fra fagfelt til fagfelt, også mellom ulike kunstneriske forskningstradisjoner.

- ***Akademiet mener at det ikke bør opprettes egne retningslinjer for kunstneriske doktorgrader, men at kunstnerisk forskning inkluderes innenfor rammene av gjeldende retningslinjer.***

Problemet med å skille vitenskapelig og kunstnerisk forskning

Et hovedargument i den norske kunstforskningsdebatten har vært et ønske om å skille kunstnerisk forskning fra den vitenskapelige. Dette kommer også frem i høringsnotatet:

“Det obligatoriske tilnavnet, i *kunstnerisk utviklingsarbeid*, etter ph.d., viser at graden er basert på kunstneriske metoder, og dermed skiller den seg fra doktorgrader som er basert på vitenskapelig metode.”

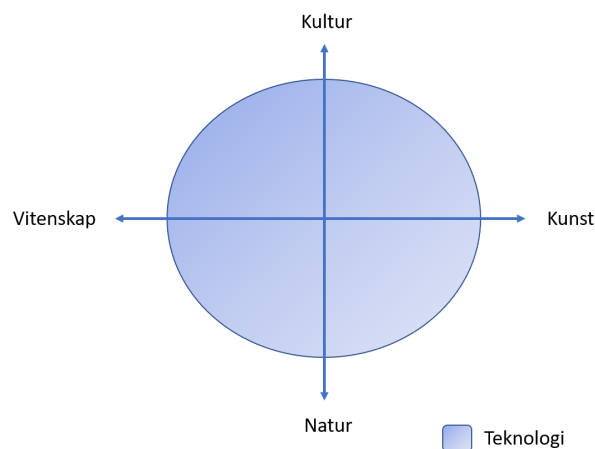
Det skapes her et kunstig skille mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning som er uheldig. Det finnes et utall vitenskapelige metoder, og også et stort antall kunstneriske metoder. Mange enkeltforskere benytter en rekke forskjellige metoder i sitt arbeid, og normen i tverrfaglige forskningskonstellasjoner er nettopp det store metodetilfanget.

² Se f.eks. nettsidene til Norges musikkhøgskole: <https://nmh.no/en/research/research-at-the-academy>

³ Se f.eks. Borgdorff, H. (2016). *The Conflict of the Faculties. Perspectives on Artistic Research and Academia*. Leiden University Press. Retrieved from <http://www.oapen.org/search?identifier=595042>

⁴ Se f.eks. uttalelser i Khrono: <https://khrono.no/kvalitet/2017/09/vil-innfore-doktorgrad-i-kunst>

Vi vil her skissere en modell som i større grad ivaretar den forskningsbredden vi ser rundt oss (se figur). Denne bygger på en forståelse av at kunstnerisk og vitenskapelig forskning ikke er to kategorier, men ytterpunktene på en akse. Dette dreier seg både om hva slags metoder som benyttes, men også hva slags resultater som oppnås. Ytterpunktene på den vannretteaksen er altså *kunstskaping* og *vitenskaping*. I praksis overlapper flere kunstneriske metoder i større eller mindre grad med vitenskapelige metoder. Det er også mange forskere som benytter både kunstneriske og vitenskapelige metoder i sitt arbeide.

Den loddrette aksene vi har skissert opp i figuren går mellom natur og kultur. Dette er et skille som til tider skaper stor debatt både utenfor og innenfor academia, men mange er også enige om at nettopp denne aksene må ses på som et mulighetsrom. Kunstfagene har naturlig nok mye til felles med kulturfagene, og organisatorisk er det ofte vanlig at humanistiske og kunstneriske fag kobles sammen. Dette kan være fruktbart, men vi ser også at kunstfagenes praktiske dimensjoner i større grad kan (og bør) kobles opp mot måten man jobber på i naturfagene. Historisk har det alltid vært tette bånd mellom naturfagene og kunstfagene, musikk var for eksempel regnet som et av de fire elementene i middelalderens quadrivium sammen med geometri, aritmetikk og astronomi⁵. Også i moderne tid er det tallrike eksempler på fruktbart samarbeid mellom kunst- og naturfagene⁶.

Det tredje elementet i figuren dreier seg om teknologi, her forstått som alt fra analoge til digitale verktøy og metoder. Kunstfeltet har til alle tider benyttet seg av den nyeste teknologien i samfunnet, og har i mange tilfeller vært med på å utvikle ny og banebrytende teknologi. Derfor har vi skissert i figuren at teknologi ligger i skjæringspunktene mellom alle de fire elementene de to aksene representerer. For å utvikle fremtidens *muliggjørende teknologier*⁷, mener vi det er essensielt at kunstfagenes kreative og utforskende dimensjoner utnyttes til fulle. I Norge har dette i liten grad vært tilfelle, men internasjonalt har det i større grad vært tatt til orde for det som kalles “STEAM - Science, Technology, Engineering, Arts and Math”⁸.

- ***Akademiet mener at kunstnerisk forskning ikke bør særbehandles, men snarere integreres som en del av det store forskningsbildet.***

Manglende karriereutvikling

Akademiet har karriereutvikling som et sentralt arbeidsområde, og påpekte i rapporten “Når usikkerheten rår” en rekke utfordringer i karriereløpene til yngre forskere i norsk academia⁹. For å nå ambisjonene i Langtidsplanen for forskning er det helt sentralt å legge til rette for gode karriereløp for de beste unge forskerne. Akademiet har tatt til orde for at den vitenskapelige doktorgradsutdanningen i større grad må klargjøre kandidatene for heterogene karriereveier, ikke minst utenfor UH-sektoren. For kunstnerisk forskning opplever vi det motsatte problemet. Kunststipendiatene utdannes primært til en freelance-tilværelse i det etablerte kunstfeltet, og i liten grad til å bygge en kunstnerisk forskningskarriere. Det er positivt at det

⁵ <https://snl.no/quadrivium>

⁶ Se f.eks. programmet Arts@CERN: <http://arts.cern/>

⁷ Muliggjørende teknologier er ett av de seks hovedområdene i Langtidsplanen for forskning

⁸ I USA har dette blitt kalt STEM to STEAM: <http://stemtosteam.org/>

⁹ <http://akademietforyngreforskere.no/nar-usikkerheten-rar/>

åpnes for fireårige stipendiatstillinger, slik at kandidatene kan få verdifull undervisningserfaring. Det er imidlertid problematisk at det knapt finnes kunstneriske postdoktorstillinger, og at det er en utstrakt bruk av åremålsstillinger for førsteamanuenser og professorer. Dette gjør at det i liten grad bygges heterogene forskningsmiljøer med en kritisk masse, noe som er helt sentralt for å kunne utvikle doktorgradsutdanninger med tilstrekkelig høy veiledningskompetanse innen kunstnerisk forskning.

- ***Akademiet mener at det må sikres gode karriereløp innenfor kunstnerisk forskning, herunder etablering av en postdoktorordning og utvikling av forskningsgrupper med en kritisk masse.***

Et annet problem for karriereutvikling i kunsthøgskolen er at dagens norske institusjonsstrukturer og (manglende) insentivordninger i praksis hindrer forskningsarbeid i grenselandet mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning. De få enkeltforskerne som tar sjansen, gjør det i visshet om at de per dags dato "straffes" for å jobbe mellom det rent kunstneriske og det rent vitenskapelige. Hvis man er ansatt i en kunstnerisk stilling vil ikke vitenskapelig produksjon telle med ved ansettelser, opprykk og finansiering; og motsatt. Vi mener ikke at alle skal bli "hybrider", men det er uheldig at det opprettes en struktur som så regelrett hindrer spennende, viktig og fremtidsrettet forskning.

Manglende finansieringsordninger

En annen konsekvens av det særnorske skillet mellom kunst og vitenskap, er fraværet av større forskningsprosjekter som utnytter de mulighetene som finnes i grenselandet mellom de tre aksene vi skisserte i Figur 1: natur-kultur, kunst-vitenskap og ulike varianter av teknologi. Dette er i motsetning til mange andre nasjonale forskningsråd, og ikke minst det Europeiske forskningsrådet (ERC), hvor kunstnerisk forskning kan inkluderes i søknader på lik linje med alle andre forskningstradisjoner. I en tid hvor omstilling, tverrfaglighet, internasjonalisering og kreativitet er nødvendig, må ikke Norge lage seg et system som ikke er kompatibelt med resten av verden, og som hindrer faglig samarbeid og utvikling.

- ***Akademiet mener at Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) bør organiseres som en ordinær del av Norges forskningsråd, og at det åpnes for søknader med innslag av kunstnerisk forskning i andre relevante forskningsprogrammer.***

Manglende diskusjon av forskningskvalitet

Et mål for både kunstnerisk og vitenskapelig forskning er ønsket om å lage/gjøre/tenke noe nytt for fremtiden i dialog med det som har skjedd i fortiden. En av tingene som skiller kunstnerisk forskning fra vanlig kunstnerisk praksis, er at *prosessen* kan være vel så viktig som det endelige resultatet. Det er viktig at denne prosessen presenteres og reflekteres over på en slik måte at det kan fagfelleverdes sammen med det kunstneriske sluttproduktet. Vi kan ikke se at kunstnerisk forskningsarbeid skiller seg vesentlig fra de andre forskningsområdene på disse punktene, selv om metoder og sluttprodukter er av kunstnerisk art.

Mens resten av forsknings-Norge forholder seg til tellekantsystemet, med sine positive og negative sider, har kunsthøgskolen fått aksept for å stå utenfor systemet. Dette bør antagelig revurderes (igjen) ved en passende anledning, men uavhengig av rapporteringssystem er det viktig å diskutere, problematisere og definere hva som menes med høy forskningskvalitet innenfor kunstfeltet. Kunstnerisk forskning er (og skal være) noe annet enn kunstnerisk praksis. Da må også kriteriene for å vurdere kunstnerisk forskning være noe annet enn de som brukes for å vurdere kunstnerisk praksis.

- ***Akademiet mener at det må tydeliggjøres hva som menes med høy kvalitet i kunstnerisk forskning, og hvordan denne skal måles og kvalitetssikres på tvers av institusjonene.***